

Gjestekommentar
- finansFinn Øystein
BerghHalvor
HoddevikIngvild
Borgen
GjerdeJon
MjølhusAlexandra
MorrisEspen
SirnesTrym
Riksen

2018 gikk som ventet - hva nå?

Da vi gikk inn i 2018, var optimismen skyhøy. På vei inn i 2019 er situasjonen snudd på hodet - men likevel i tråd med det man kunne regne med.

Er erfaring tilsier at i kjølvannet av ekstreme utslag av vedvarende optimisme kommer en påfølgende periode med svak og negativ avkastning. Ved inngangen til 2018 var stemningen i aksjemarkedet sjeldent optimistisk; vi har aldri registrert en lengre periode med så sterk optimisme som ved årsskiftet 2017-2018.

Med andre ord forventet nesten alle en fortsatt strøm av positive nyheter og høyere aksjekurser for ett år siden.

En mer disiplinert bruk av objektive økonomiske indikatorer i stedet for magefølelse og synsing ville imidlertid ha avslørt at verdensøkonomien allerede i 2017 begynte å vise tegn til en kommende avmatning. Og etter årevis med kvantitative lettelsers observert vi ved utgangen av 2017 at noen av verdens sentralbanker begynte å stramme inn i stedet for å fortsette med pengepolitiske lettelsers.

Mens 29 av 34 sentralbanker verden over stimulerte økonomien gjennom pengepolitiske lettelsers høsten 2017, snudde trenden blant sentralbankene på tampen av 2017; i oktober 2018 praktiserte majoriteten av verdens sentralbanker en innstrammende pengepolitikk.

Med signaler om avtagende økonomisk vekst i ryggen og utsikter til normalisering av pengepolitikken i 2018 anbefalte vi i Formuesforvaltning ved inngangen til februar i fjor å redusere risikoen i porteføljene ved å plassere mindre penger i aksjer enn normalt. Gjennom

Finans Trym Riksen

våren og sommeren 2018 var det mange som mente at forsiktigheten var malplassert; de så på norske aksjer, spesielt oljeeksponerte selskaper, og ville være med på festen på Oslo Børs.

Så kom høsten og bildet ble snudd opp ned; oljeprisen kollapset, Oslo Børs raste og verdens børser gikk fra positiv kalenderårsavkastning til røde tall for året. Jeg vil argumentere for at skiftet er i tråd med det man kunne vente, gitt utviklingen i momentum eller trenden i økonomien og i aksjemarkedet.

Det er over 13 år siden jeg begynte å skrive kronikker i DN. I oktober 2006 skrev jeg for første gang en artikkel om sammenhengen mellom konjunkturer og

Nedtur og korreksjoner

Kurskorreksjoner i S&P 500 siden 1950. Fasene angir under hvilke økonomiske forhold korreksjonene inntraff.

	USLLI Vekst	WLI Vekst	Aksjekursene	Vekstsyklusen	Andel av korreksjonene
FASE 1	↑	↑	↑	↑	4,5%
FASE 2	↓	↑	↑	↑	12,1%
FASE 3	↓	↓	↑	↑	22,7%
FASE 4	↓	↓	↓	↑	7,6%
FASE 5	↓	↓	↓	↓	34,8%
FASE 6	↑	↓	↓	↓	10,6%
FASE 7	↑	↑	↓	↓	6,1%
FASE 8	↑	↑	↑	↓	1,5%

USLLI Vekst: Retningen i den lengste ledende økonomiske indikatoren. **WLI Vekst:** Retningen i den nest lengste ledende indikatoren. **Aksjekursene:** Trenden i Standard & Poor 500's-indeksen. **Vekstsyklusen:** Retningen på veksten i økonomien generelt. Når pilen peker opp, er den enkelte indikator i en opptrend. Når pilen peker ned, er den enkelte indikator i en nedtrend.

2018 DN grafikk/Kilde: DnB Nor Private Banking

aksjeavkastning, under tittelen «Når bør du kjøpe aksjer?». Da poengterte jeg at «meravkastningen i aksjer kommer på helt spesielle tidspunkter i den økonomiske syklusen».

I april 2007 introduserte jeg en indikatorbasert oversikt over historiske aksjekorreksjoner siden 1950, det vil si børsfall, gitt utfallet i økonomiske indekser og trenden i aksjemarkedet. Den samme oversikten har senere blitt presentert i denne avisen i januar 2008 og i februar 2009.

Til glede for nye lesere presenteres samme tabell nok en gang.

I tabellen ser vi på fire indikatorer; en langt ledende indeks for økonomisk vekst, en

kort ledende indeks, trenden i aksjemarkedet og den løpende økonomiske veksttakten. Alle indikatorene kjennetegnes av at de er «binære»; de peker enten opp eller ned.

Ved inngangen til 2018 pekte både den lengst ledende og den kortere ledende indeksen for økonomisk vekst ned. I oktober snudde trenden i aksjemarkedet entydig ned, noe jeg poengterte i en DN-kronikk 6. november under tittelen «Aksjemarkedet har snudd».

La oss nå gå tilbake til tabellen jeg har presentert i DN ved tre tidligere anledninger: Vi er nå i fase fem hvor alle piler peker ned. Her har korreksjonsrisikoen erfaringsvis vært størst; omtrent

Når vi står med en fot inne i 2019, har vi dessverre ingen holdepunkter for at ledende indekser for økonomisk vekst er i ferd med å snu med det aller første

en tredjedel av de historiske børsfallene på mer enn fem prosent har funnet sted når alle de objektive indikatorene pekte ned.

Videre har nesten 90 prosent av korreksjonene funnet sted i fase to, tre, fire-fem og seks. Med andre ord burde det ikke være helt uventet at 2018 bød på et værskilte.

Og når vi står med en fot inne i 2019, har vi dessverre ingen holdepunkter for at ledende indekser for økonomisk vekst er i ferd med å snu med det aller første.

Trym Riksen, leder av strategisk og taktisk allokering i Formuesforvaltning

Vi må snakke om rusproblemer, også på jobb

Før jul undertegnet partene i arbeidslivet en ny intensjonsavtale om et mer inkluderende arbeidsliv (IA). Der har partene i arbeidslivet signert på følgende: Sykefraværet skal reduseres med ti prosent sammenlignet med årsgjennomsnittet for 2018, og frafallet fra arbeidslivet skal reduseres.

Det er meningsfylt og viktig å ha en jobb å gå til, og det er viktig for samfunnet at flest mulig er i jobb. Men oppfølging av medarbeidere koster. Mennesker som tidvis ikke fungerer i jobben, koster. Forebygging koster.

Det koster å ta vare på den viktige ressursen som menneskene i en virksomhet er. Men det koster mer å la være.

Ofte så skal det så lite til for å forebygge sykefravær og å hindre frafall - de såkalte lavhengende fruktene. I mange tilfeller er det å våge å ta den nødvendige samtalen, alt som skal til, det å tørre å vise at man som leder er bekymret fordi vi ser at medarbeidere endrer adferd.

Når ansatte som tidligere var sosiale plutselig trekker seg tilbake, eller det blir et mønster i fraværet, da er det lov som leder å fortelle medarbeideren at man er bekymret.

For å skape et godt arbeidsmiljø må man som leder, og kollega, våge å snakke om «elefanten i rommet». Det nytter ikke å kjøpe en fruktkurv eller dekke treningsavgiften dersom

selve roten til fravær og dårlig arbeidsmiljø finnes hos en av medarbeiderne.

Vi vet at rusproblematikk utgjør en markant del av fraværet i norsk arbeidsliv. Nesten alle, det vil si 82 prosent av den voksne befolkningen i Norge, drikker alkohol. De aller fleste har et normalt forhold til alkohol, og har et moderat forbruk. Noen utvikler imidlertid en skadelig bruk eller avhengighet. Ifølge Folkehelseinstituttet dreier dette seg om drøye fem prosent av alle i arbeidsfør alder.

Med skadelig bruk menes at bruken gir påvisbare fysiske og/eller psykiske helseskader, mens avhengighet betyr at brukeren har et sterkt ønske om å innta

rusmiddelet og har vanskelig for å kontrollere bruken.

Dette kan bli veldig dyrt den enkelte virksomhet, men også for samfunnet.

Alkoholrelatert fravær og ineffektivitet koster arbeidslivet minst 1,1 milliard kroner per år, viser en undersøkelse utarbeidet av Samfunnsøkonomisk analyse på vegne av Akan kompetansesenter. I tillegg kommer kostnader som ikke kan beregnes, som tiden leder bruker på bekymring, merarbeid for andre, arbeidsmiljøbelastning og en eventuell oppsigelse.

Samfunnet taper derimot langt mer enn de beregnede kostnadene for arbeidslivet. Disse kostnadene inkluderer

blant annet langtidsvær, arbeidsledighet, sykdom, ulykker og kriminalitet. Totalt utgjør det alkoholrelaterte korttidsværet i overkant av 335.000 arbeidsdager i året.

Disse tallene understreker at vi har god grunn for å snakke om rus- og avhengighetsproblematikk. Det er greit å snakke om det som angår oss alle.

Kunnskap, diskusjon og refleksjon rundt temaet gir næring til åpenhet, trygghet og tillit. Dette er grunnleggende verdier i arbeidsmiljøarbeidet som hindrer frafall og forebygger sykefravær.

Elisabeth Ege, direktør i Akan kompetansesenter